

Dr. TANER EMRE YARDIMCI

**HUKUK YARGILAMASINDA
SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	XVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

§ 1.SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜ KAVRAMI VE SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜNÜN YARGILAMADAKİ İŞLEVİ...3	
A. Somutlaştırma Yükü Kavramı.....	3
B. Somutlaştırma Yükünün İşlevi	8
§ 2.SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜ VE DİĞER TEMEL USULÎ YÜKLER	17
A. İddia Yükü Kavramı.....	17
B. İnkâr Etme Yükü Kavramı	24
C. Delil İkame Yükü Kavramı	34

İKİNCİ BÖLÜM

SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜNÜN YERİNE GETİRİLMESİ

§ 3.SOMUTLAŞTIRILMASI GEREKEN VAKIALARIN TAYİNİ ...47	
A. Hukuk Kuralları ve Tecrübe Kuralları	48
1. Yabancı Hukuk.....	49
2. Tecrübe Kuralları	53
B. Somutlaştırılması Gereken Vakıaların Tayini.....	56
1. Vakıanın Hukukî Açıdan Önem Arz Eden Vakıa Niteliğinde Olması.....	57
a. Hukuk Kuralının Koşul Unsurunu Doğrudan Karşılamanın Vakıalar	57
b. Hukuk Kuralının Koşul Unsurunu Dolaylı Olarak Karşılamanın Vakıalar	62
2. Vakıanın Karşı Tarafça Reddedilerek Çekişmeli Hâle Getirilmesi	65
C. Hukuk Kuralının Koşul Unsurunu Karşılmasına ve Çekişmeli Olmasına Rağmen Somutlaştırılması Gerekmeyen Vakıalar	69
1. Çifte Etkili Vakıalar	70
2. Herkesçe Bilinen Vakıalar	71
3. Kanunî Karineler.....	76
D. Somutlaştırma Ölçüsünün Tayin Edilmesinde Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar.....	84
1. Dava Açılırken Benimsenmiş Asgari Koşullar ve İnkâr Etme Yükünün Kabul Edilip Edilmediği	86
2. İddiada Bulunan Tarafın Bilgi Seviyesi.....	89
3. Uygulanabilecek Bir Tecrübe Kuralının Varlığı.....	94
§ 4.İSPAT KONUSUNUN BELİRTİLMESİ VE DELİLLER İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ	95

A. İlişkilendirme Yükü Yerine Getirilirken İspat Konusunun Bildirilmesi ve Deliller ile İrtibatlandırılması Gerekliliği.....	97
1. Delil Keşfi Usulü.....	97
2. Uyuşmazlığa İlişkin Vakıalar Hakkında Bilgi Edinme ve Delilleri Elde Etme Yasağı	100
3. İspat Konusunun ve Delillerin Belirtilmesinin Önemi	103
B. İlişkilendirme Yükünün Kapsamının Genişletilmesi Sorunu...	105
1. Delillerin Mahkemeye Verilmesi	105
a. Delilin Aslının veya Örneğinin Verilmesi.....	106
b. Yabancı Dilde Tanzim Edilmiş Belgeler.....	108
2. İlişkilendirme Yükünün Yerine Getirilmesinde Yaklaşık İspat Şartının Aranması.....	109
C. İspat Konusunun Bildirilmesinin Delil Türleri Bakımından Önemi	112
1. Yemin Delilinde	112
2. Belge Delilinde	114
3. Tanık Delilinde	117
4. Keşif ve Bilirkişi Delillerinde	119
D. Hangi Delile Dayanıldığı Belirtilerek Vakıa-Delil İlişkisi Kurulması ve Delillerin Hasredilmesi.....	122
1. Hangi Delile Dayanıldığının Bildirilmesi Zorunluluğu	122
a. Her Bir Vakıanın Hangi Tanık ile İspat Edileceğinin Belirtilmesi ve Tanık Hakkında Bilgilerin Açıklanması	124
b. Delil Olarak Dayanılan Belgenin Tayin Edilmesini Sağlayacak Bilgilerin Açıklanması	126
2. Vakıa-Delil İlişkisinin Kurulması ile Delillerin Hasredilmesi.....	133
a. Dilekçeler Aşamasının Sona Ermesi Sonrasında Delillerin Hasredildiğinin Kabulü	133

b. Belirli Bir Vakıa ile İlişkilendirilen Bir Delilden Başka Bir Vakıanın Gerçekleşip Gerçekleşmediğinin Anlaşılması	141
--	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARŞI TARAFIN SOMUTLAŞTIRMAYA KATILMA ZORUNLULUĞU VE BUNA YÖNELİK ARAÇLAR

§ 5.KARŞI TARAFIN SOMUTLAŞTIRMAYA KATILMASINA YÖNELİK UYGULAMA VE ÖĞRETİDE GELİŞTİRİLEN ARAÇLAR	144
A. Eda Davası Açılması veya Basamaklı Dava Açılması.....	146
1. Maddî Hukuka Göre Bilgi Verme Zorunluluğu	146
2. Eda Davası ya da Basamaklı Dava Açılması.....	149
B. Talî Somutlaştırma Yükü Gereği Karşı Tarafın Davanın Esasına İlişkin Vakıalar Hakkında Açıklama Yapmasının Sağlanması	152
1. Talî Somutlaştırma Yükünün Devreye Girmesi İçin Aranan Şartlar ve Karşı Taraftan Savunmada Bulunmasının Beklenmesi	152
2. Türk Hukukunda Talî Somutlaştırma Yükünün Uygulanması.....	158
C. Taraflar İçin Genel Bir Aydınlatma Ödevinin Kabulü.....	160
1. Aydınlatma Ödevinin Şartları ve Karşı Taraf Aleyhine Doğurduğu Yükümlülükler	161
2. Aydınlatma Ödevine Yönelik Eleştiriler ve Bunlara Verilen Cevaplar	164
3. Aydınlatma Ödevinin Türk Hukukunda Uygulanması.....	169
a. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Tarafların Aydınlatma Ödevi	170

b. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapma Gerekliliği.....	172
D. İspatın Engellenmesine Sebep Olan Taraf Aleyhine Bazı Sonuçların Doğacağıının Kabul Edilmesi	176
§ 6. KARŞI TARAFIN SOMUTLAŞTIRMAYA KATILMASINA YÖNELİK KANUNDA AÇIKÇA ÖNGÖRÜLEN ARAÇLAR ...	180
A. İsticvap ile Karşı Tarafın Açıklama Yapmasının Sağlanması	180
1. İsticvabın Hukukî Niteliği ve Taraflar Arasında Bilgi Dağılımındaki Dengesizliğin Yarattığı Durumun Yargılamaya Etkisi.....	181
a. İsticvabın Hukukî Niteliği	181
b. Bilgi Dağılımındaki Dengesizlik	185
2. Bilgi Dağılımındaki Dengesizliğin Giderilmesinde İsticvabın Elverişli Olup Olmadığı	192
3. Karşı Tarafın Somutlaştırmaya Katılması için İsticvaptan Nasıl İstifade Edilmesi Gerektiği.....	195
B. Belgelerin İbrazının Sağlanması ve Somutlaştırmaya Yönelik Hususların İbraz Sonrasında Açıklanması	200
1. Karşı Tarafın Elindeki Belgenin İbrazına Karar Verilmesinin Şartları	200
2. İbraz Sonrasında Somutlaştırmaya Yönelik Hususların Açıklanması	205
C. Keşif Konusu Şeyin Tevdi Edilmesi veya Keşif İcrasına Katlanılması	207
1. Keşif İcrasına Katkıda Bulunma Yükünün Doğmasının Şartları.....	207
2. Keşif Konusunun İncelenmesi ve Somutlaştırmaya Yönelik Açıklamaların Yapılabilmesi	210
D. Delil Tespiti Sonrası Elde Edilen Bilgiler Çerçevesinde Somut Vakıa İddialarına Dayanan Bir Dava Açılabilmesi	210
1. Delil Tespitine Karar Verilmesinin Şartları ve Delil Tespiti Aşamasında Değerlendirilebilecek Deliller.....	211

- a. Delil Tespitine Karar Verilmesi.....211
- b. İncelenebilecek Deliller Bakımından Sınırlandırma.....217
2. Karşı Tarafın Somutlaştırmaya Katılması..... 220

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜNÜN YERİNE

GETİRİLMEMESİNİN SONUÇLARI

- § 7. İDDİA YÜKÜ ALTINDAKİ TARAFIN
SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜNÜ YERİNE GETİRMEMESİ..... 227
- A. Dayanılan Vakıaların Somutlaştırılmaması..... 228
1. Aydınlatma Ödevi Çerçevesinde Somutlaştırma
Gerekliliğine Dikkat Çekilmesi..... 229
  2. Uyuşmazlığın Mevcut Duruma Göre Karara Bağlanması ..234
    - a. Usule İlişkin Karar Verileceği Yönündeki Görüşler
ve Bunların Değerlendirilmesi 235
    - b. Esasa İlişkin Karar Verileceği Görüşü ve Bu
Görüşün Değerlendirilmesi 242
  3. Doğrudan Bilirkişi İncelemesine Karar Verilmesi 245
- B. Vakıa-Delil İlişkisinin Kurulmamış Olması..... 248
1. İlişkilendirme Yükünün Yerine Getirilmesi
Gerekliliğinin Hâkim Tarafından Hatırlatılması..... 249
  2. Uyuşmazlığın Mevcut Duruma Göre Karara Bağlanması ..254
- § 8. KARŞI TARAFIN SOMUTLAŞTIRMAYA KATILMA
ZORUNLULUĞUNA UYMAMASI 256
- A. Aleyhine Katılma Zorunluluğu Doğan Tarafın
Somutlaştırmaya Katılmasının Beklenebilir Olması..... 257
1. Somutlaştırmaya Yönelik Bilgi Verebilecek Konumda
Olma 259
  2. İmtina Etmeyi Haklı Kılan Bir Sebebin Mevcut Olmaması263

a. Somutlaştırmaya Katkıda Bulunması Beklenen Tarafın Gizli Tutulmasında Menfaati Olan Bilgiler	265
b. Karşı Tarafın Gizli Tutulmasında Menfaati Olan Bilgileri Koruyacak Şekilde Yargılama Yapılması.....	274
B. Katılma Zorunluluğunun Yerine Getirilmesi Gerekliliğine Hâkim Tarafından Dikkat Çekilmesi	281
C. Somutlaştırma Yükünün Yerine Getirilmesine Katkıda Bulunulmamasına Bağlanan Yaptırım	282
1. Maddî Hukuka Dayalı Bilgi Verme Yükümlülüğünün İhlalinde.....	283
2. Talî Somutlaştırma Yükünde Ayrıntılı İnkârda Bulunulmamasında.....	284
3. Aydınlatma Ödevinin Gereklerine Uyulmamasında	286
4. İspatın Engellenmesine Yönelik Bir Tutumda Bulunulmasında.....	287
5. Delil Olarak Dayanılan Belgenin İbraz Edilmemesinde veya Keşif Yapılmasına Katkıda Bulunulmamasında	290
§ 9. SOMUTLAŞTIRMA YÜKÜNÜN TAKDİRİNDE HATA EDİLMESİ HÂLİNDE MAHKEMECE VERİLECEK KARARIN HUKUKÎ DENETİMİ.....	295
A. Olağan Kanun Yolları.....	296
1. İstinaf.....	297
2. Temyiz.....	303
B. Olağanüstü Kanun Yolu.....	306
C. Ulusal ve Uluslararası Boyutta Temel Yargısal Hak İhlaline Dayalı Denetim.....	307
1. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru	308
2. AİHM'e Bireysel Başvuru	310
SONUÇ.....	313
KAYNAKÇA.....	335

EK I: ALMAN MEDENİ USUL KANUNU'NUN İLGİLİ HÜKÜMLERİ.....	361
EK II: İSVİÇRE MEDENİ USUL KANUNU'NUN İLGİLİ HÜKÜMLERİ.....	365
EK III: AVUSTURYA MEDENİ USUL KANUNU'NUN İLGİLİ HÜKÜMLERİ.....	369
EK IV: FRANSIZ MEDENİ USUL KANUNU'NUN İLGİLİ HÜKMÜ.....	371